

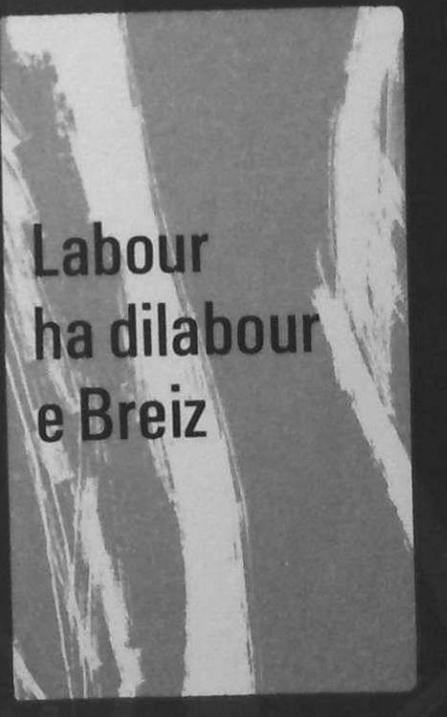
Ar brezoneg
er skol
e 1976-1977

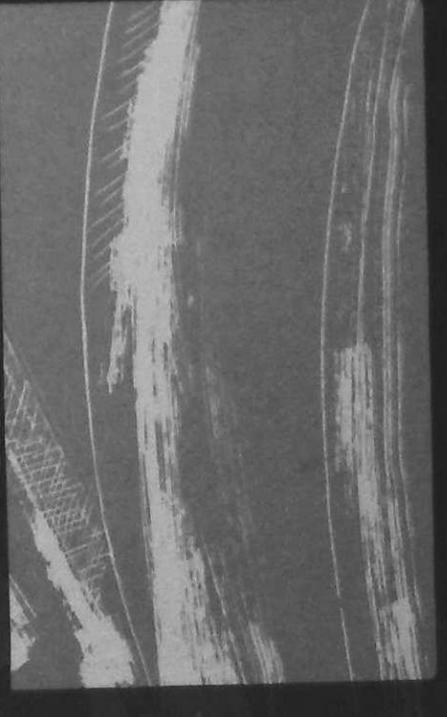
Buhez ar Zent
Y.V. Perrot

Labour
ha dilabour
e Breiz

N° 8
GWENGOLO
HERE
1977

GWENGOLO

NEVEZ

BRUD NEVEZ

KELAOUENN VREZONEG MIZIEG

N° 8 - GWENGOLO - HERE 1977

Rener : Andreo Merser
Sekretour : Jakez Salaun

An oll lizerou ha skridou a zo da veza kaset da : BRUD NEVEZ, 6 ru
Beaumarchais, 29200 BREST.

Priz an niverenn-mañ : 6 lur

Koumanant-bloaz : - priz ordinal : 40 lur
- koumanant-skoazell : azaleg 50 lur
- studierien, soudarded : 30 lur
- liseaned : hanter-briz, 20 lur
- broiou estrañjour : 50 lur

Eur houmanant-bloaz a dalvez evid 10 niverenn.

Ar chekennou-bank a zo da veza kaset war-eeun da : Brud Nevez, 6 ru
Beaumarchais, 29200 BREST.

Ar chekennou-post a zo da veza laket war ano P.-M. Mevel, C.C.P. 1499-55
Roazon.

I.S.S.N. : 0399-7014

Disklêriet hervez al lezenn : pevare trimiziad 1977.

C.P.P.A.P. : n° 34.627.

Ar merour : P.-M. Mevel

Moulet gand Ti-moullerez ar Martolod, er Gelveneg (Imprimerie du Marin,
le Guilvinec).

C. evid an oll bennadou.

N'eus ket a aotre d'embann eur pennad diwar Brud Nevez, heb beza bet an
aotre d'henn ober.

Ar skridou hag ar pennadou a vez embannet e « Brud Nevez », n'emaint ket
da veza laket war gont ar gelaouenn heh-unan, war gont ar re o-deus skrivet
anezo hebken.

Ar skridou ne vint ket embannet a vo kaset en-dro ma vez tu.

TAOLENN

Golo gand J.P. Laforgue.

x - Digoradur : 172 koumananter all c'hoaz ?	P. 2
x - My Skaouidig : Ar varhadourien kezeg	P. 4
x - Andre Merser : Ar brezoneg er skol e-doug ar bloavezh 1976-1977	P. 6
x - Yann-Vari Perrot : Buhez ar zent	P. 16
x - F. Broudig : Labour ha dilabour	P. 25
x - A. Keravel : Danvez ar Skrid-diazez Sevenadurel evid Breiz	P. 32

DIGORADUR

172 koumananter all c'hoaz ?

Setu 'ta m'en em gav 8^{ved} niverenn Brud Nevez ganeoh. Kentoh e oah marteze o hortoz anezi ? Dalhit soñj koulskoude on-olavaret, pa oa bet adlañset argelaouenn en eur stumm nevez, e miz genver diweza, eo 10 niverenn ar bloaz eo a vije embannet - 'pad an hañv ne vefe ket. Evid miz gouere ha miz eost eo e talvez neuze an n° 7, ha talvezoud a ra homañ evid miz gwengolo ha miz here, evel m'eo merket war ar golo. Azaleg miz du, eo beb miz en em gavo Brud Nevez ganeoh, adarre, anad eo.

An dro-mañ, e kinnigom deoh eun teskad a bennadou, diwar kudennou a-vremañ : ar skol vrezonég, al labour hag an dilabour, ar « chart ». Pennadou all on-eus gelllet memez tra kaoud eur plas dezo : unan-an daou varhadour kezeg - savet da heul an disput braz a zo bet a-hed an hañv etre or hamarad Per-Jakez Hélias ha Xavier Grall; unan all da adembann lod euz « kenteliou » Yann Vari Perrot, en e Vuhez ar Zent. Kredi a reom e vint lennet gand evez.

Eun niverenn kalz tevoh on-ol peadra d'embann, e gwirionez. Dalhmad e resevom pennadou digand hini pe hini euz or henlabourerien pe euz ol lennerien. Hag ar miz-mañ, n'on-eus ket kavet an tu da loja, nag eur rentakont euz eul leor pe euz eur bladenn bennag, na zoken ar heleier a vez bodet dindan an talbenn « Brud ar yez hag ar vro. »

Muioh c'hoaz : peadra on-nije d'embann dioustu tri pe bevar leor all, goude beza bet laket da zond er-mêz euz ar wask araog an hañv barzonegou Naig Rosmor, ha

« Lapous-den Penn ar Bed », hag a zo bet greet eun digemer mad dezo.

Eur skoill eo diêz mond dreistañ a gavom avad war on hent. Ne vo zouezet den ebed ma lavarom deoh eo ar skoill-ze, an diouer a arhant. Koulskoude, en 8 miz, eo bet kresket niver koumananterien Brud Nevez euz 172. N'eo ket prest da veza fall, hag an oll gelaouennou brezoneg ne honezont ket kemend all a goumananterien nevez e ken nebeud a amzer. Diwar ar pezh a glevom lavared, dond a ra ze diwar goust ar stumm beo a zo bremañ gand ar gelaouenn, ha diwar an danvez a zoare a vez kavet enni da lenn. Setu enn-eeun ar pezh a oam o klask kinnig.

Ar pezh a garfem e komprenfeh avad, eo e helljem ober muioh ha gwelloc'h c'hoaz. Evid se, n'eus da gonta, evid ar mare, nemed war eur poent : eo e talhe niver ar goumananterien hag al lennerien da greski. E gwirionez, ar gwella ma vefe, a vefe deom kaoud buan 172 koumananter all, hag ouspenn c'hoaz... N'eo ket dibosubl.

Klaskit deom koumananterien nevez eta. Gand ar baperenn pe an trakt a gasom deoh da heul an niverenn-mañ, ne dleje ket beza diêz da galz ahanoh kaoud deom beb a goumananter all, e-mesk ho keneiled, hoh amezeien, ho skolidi...

Soñjit c'hoaz e hellit lakaad eur skol vrezonég da goumananti ive, pe ti ar re yaouank, ar helh keltieg, ar bagad, an oaled sevenadurel... Daoust hag-eñ ne gav ket ket deoh e tieje beza kavet ha lennet Brud Nevez en oll lehiou-ze ?

Lod ahanoh a hellje marteze ober eun draig ouspenn c'hoaz. Kared a rafem lakad Brud Nevez e gwerz e ti warhadourien kazetennou ha leoriou, dreist-oll e ti ar re anezo a gustum gwerza leoriou diwar-benn Breiz dija. Piu a zo prest da zikour ahanom da ze, e leh m'ema o chom ? (1)

Er stummou-ze e hellit harpa ar gelaouenn vrezonég-mañ da vond war-araog. Atoa on-eus bet lavaret : muioh a ze a goumananterien he-devo Brud-Nevez, muioh a ze a vrezonég a vim gouest d'embann beb miz. Gouzoud eh ouzom e hellom konta war ol lennerien.

(1) - Skivit deom, d'en em gleved ganeom.

Ar varhadourien kezeg

Marteze ho-peus klevet, eveldon, en deiz all, daou varhadour kezeg o chikana war ar blasenn.

Anavezet mad int o-daou : an hini kosa a zo brudet, a-bell 'zo, dre ar vro; e gonc'hennou o-deus laketa an oll da c'hoarzin e-pad pell amzer. Bremañ, war e gozni, e kar konta petra eo bet e vuhez dre amañ, e-touez ar hezeg, hag an dud a blij dezo klevet anezhañ o tigas dezo da zoñj euz ar vuhez-ze.

Egile a zo eur spered debret : ne c'hoarz ket kalz, me gav din. Atao e-nevez eun dra iskiz bennag da lavared : hennez ne wel ket an traou evel ar re all, med a-wechou e wel anezo mad, pe gwelloc'h eged ar re all zoken. Ha gouzoud a ra e vicher ive.

En deiz all eta, e oa an hini koz o kaozeal diwar-benn e gezeg. Kezeg mad, kezeg doñv, kreñv ha taer d'al labour, kezeg brao ive en o doare. Ha pep hini e-noa plijadur o selaou anezhañ.

- Leueou, eme an hini yaouank, da gezeg ne oant nemed leueou !... Gwechall sur, emezhañ, gwechall-goz ez eus bet kezeg e Breiz. Kezeg braz, kezeg gouez, dispont, mad da vrezeli ha mad da redeg. Beteg ar mor...

- O, a lavare unan em hichen, du-mañ ive e yee ar hezeg d'ar mor, beb bloaz, d'ar vezinadeg...

- Dond a raio kezeg e-giz-ze adarre e Breiz, a gendalhe an hini yaouank. Ha neuze, ya, e vo gallet ober kont ar hezeg...

- Te zo o huñvreal, eme an hini koz. Ne vo ket ken a gezeg amañ. Me am-eus dalhet unan em hraou; beteg va maro am-bo eur marh em hichen. Med an dud amañ a raio evel e leh all, ha ne vo ket ken a gezeg e Breiz...

- Eo, bez' vo. Ha bez' vije bet dija, ma karjez beza en em laketa, te, araozom-ni, da zevel kezeg all amañ, e-leh chom da c'hoari gand da gezekenned.

- Me am-eus greet va micher, a lavare an hini koz, ha plijadur an-eus bet. Med ar vicher-ze zo eet da fall...

- Ha perag ne deufe ket endro ? Te ez eo n'az-peus ket gwelet abred a-walh e oa dao cheñj kezeg...

Hag e yeent o-daou gand o hont. Heb teuler evez ouz an dud endro dezo, o vond hag o tond, gand o otoiou hag o zrakteurien...

..

M'am-bije kredet lavared dezo...

M'am-bije kredet, em-bije lavared d'an hini koz e-noa pep hini plijadur o selaou anezhañ oh ober kont e gezeg, evel m'or-boa c'hoarzet o klevoud e gonc'hennou gwechall. Med perag e fallgalone bremañ ? Eñ eo e-noa roet c'hoant da veur a hini da gaoud kezeg. Ha ne oa ket eet re goz c'hoaz, emichañs, evid sikour anezo.

Hag em-bije lavared d'egile eo mad huñvreal, Red eo zoken a-wechou huñvreal evid gouzoud da beleh mond. Ha marteze a-walh e vo kaved kezeg braz e penn an hent. Med ne yaim di nemed ahalenn, ha war droad...

Med n'am-eus ket kredet...

MY SKAQUIDIG.

Ar brezoneg er skol e-doug ar bloavezh 1976-1977

Warlene eo e oa bet anvet Andre Merser da guzulier an Akademi ha karget da skoazella ar gelennerien war ar brezoneg. En em houlennet e ver bet peseurt labour a raje, ha peseurt e-neus bet greet.

Mad on-eus kavet neuze goulenn digantañ rei da houzaout da lennerien Brud Nevez petra oa bet ar bloaveziad 1976-1977 evid peza zell kelennadurez ar brezoneg er skolioù. Ar pennad-mañ, hag a vo lennet an dilerh anezañ en niverenn da zond, n'eo ket, anad eo, eur renta-kont ofisiel euz labour Andre Merser, e-pad ar bloavezh skol tremenet. Ne ra A. Merser nemed komz euz traou 'zo hag a zo bet greet, hag ouspenn rei da houzaout pehini eo e zantimant dezañ e-unan war boenchou 'zo euz ar bloaveziad skol vrezoneg.

Da genta toud, ez eus bet greet eun enklask, a zo bet kaset
a) en oll skolioù kenta (1) hag e skolioù an derez kenta (2) e Breiz-Izel;
b) en oll skolioù eil derez (3) e-barz Akademi Roazon.

A) Ar skolioù kenta ha skolioù an derez kenta e Breiz-Izel.

1 221 a skolioù a zo, tost da 58 % a responchoù zo deut. Se zo deuz ar henta, räg soñjal a ra peurvuia an Enklaskerien e vez mad an traou pa erru ganto 15 %. Tu a vefe bet da gaoud muioc'h : eur fazi a zo bet greet e-barz departamant Aochou-an-Hanternoz (tro-dro da Zant-Brieg eo bet kaset an enklask e-leh Rostren); tud zo a anavezant, a-du gand ar brezoneg er skol, n'o-deus ket respontet - ha red eo anzav e vez goulennet muioc'h-mui a labour digand ar Rennerien skol, hag aliez e chom ar paperennou war gorn o buro.

Adhreet e vo an enklask er bloavezh-skol-mañ (gand nebeutoc'h a houlennoù).

EUN HANTER EUZ AR VISTRI A ZO BREZONERIEREN

Petra 'zo bet gouezet dre an enklask-se ?

- An hanter euz ar vistri tost-da-vad ez eus Brezonerieren anezo, mez, ma vez kavet skolioù leh ma'z eus kalz a vrezonerieren, kavet e vez re all leh n'eushiniebed, ken e kêr, ken war ar mêz. Kavet e vez ivez skolioù leh ma'z eus mistri e-leiz o houzaout ar yez, mez ne fell da hini ebed anezo kelenn anezi.

- Goulennet zo bet digand ar vugale ha prest e oant - gand ma vefe a-du o zud - da zeski ar brezoneg, eur hardeur bemdez, kemeret a-ziwar an danveziou « eil renk » (5). Dre skrid eo bet greet an enklask an darn vrasa euz an amzer (pa'z eo bet greet); e skolioù zo, kalz nebeutoc'h anezo, dre gomz nemetken.

E 40 % euz ar skolioù ez eus bugale, c'hoant ganto deski ar brezoneg. Ped ? Eun tregont mil bennag. Dre vraz etre an hanter hag an tri-hard e pep skol.

E 16 % euz ar skolioù, pe n'eus bet respont ebed evid peza zell ouz niver ar vugale, pe ez eo bet respontet « 0 ». Anad eo ne felle ket d'ar vistri ober an enklask.

Perag 'ta ? Mistri zo a zo krenn a-eneb ar brezoneg, mez n'eus ket kalz anezo. Re all a zo bet tromatizet gand an oll cheñchamañchoù a zo bet barz ar skolioù derez kenta abaoe deg vloaz zo. Re all a gav dezo ne ouzont ket mad a-walh ar brezoneg evid kelenn anezañ, ha neuze e soñjont ne dalv ket ar boan goulenn tra digand ar vugale, pa ne vint ket gouest da gelenn ar yez.

Tu a zo da soñjal e vefe tro-dro 50 000 a vugale prest da zeski brezoneg, gand aotre o zud, ma vefe bet greet ervad, ha dre skrid, ar goulenn outo e pep skol.

AR VUGALE GAND AR C'HOANT DESKI AR BREZONEG

Bez e heller en em houlennt perag e fell da gement a vugale deski brezoneg ? Da genta ez eo red anzav ne oar ket ken brezoneg an darn vrasa anezo. Lavaret zo bet din gand mistri zo, e ouie ar vugale ar yez - pe e komrenent heb beza gouest da gomz, e skolioù bihan kreiz Breiz. Memez, en eur skol vraz a Vro-Dreger, eun drederenn euz ar skolidi a gomz ar yez. Dre vraz e heller lavaret :

- ne oar bugel ebed brezoneg er hêriou braz;
- eun nebeud anezo a oar, war ar mêz, seul vui m'ema ar vro war he diskar e-keñver an ekonomiez.

A-bouez braz eo gouzoud an dra-ze, rag eur yez estren, tost da vad, eo emaoñ krog da gelenn d'ar Vretoned vihan, pa zoñj d'an dud e karg e vefe eun dra vad lakaad ar vrezonegerien vihan, hag ar re-ze nemetken, da zeski lenn ha skriva o yez. Setu perag ez eo eun dra fall-put lavared « poent eo kelenn ar brezoneg d'ar vugale, pa'z eus muioh-mui anezo n'ouzont ket ken anezañ » evel ma oa bet kinniget ober e-pad eur staj (6). Se zo skoazella ar re na fell ket dezo ma vefe kelennet ar brezoneg er skol.

AN AMZER GOLLET

Perag, neuze, ez eus kement a vugale, c'hoant ganto deski brezoneg ? Da genta toud, me zoñj, ez eus eun doare êrgelñ a-du gand an traou breizeg, ar brezoneg en o zouez. Braz-tre eo an diforh etre an amzer a zeuas goude an Dieubidigez e 1944, an amzer ma oan krog da stourm evid ar brezoneg, hag an hini a anavezom bremañ. D'am zoñj, m'on-nije bet muioh a youl, ha ma ne vefe ket chomet Bretoned zo da zelled ouz amzer an Dalherez evel ouz eun « amzer aour » (7), on-nije gelllet lakaad da vad ar brezoneg er skol abaoe 1952. Tu a oa d'henn ober gand al lezenn Deixonne (greet 'm-:oa e Groñvel etre 1956 ha 1963).

Red eo lavared eo bet a-bouez braz ar goueliou, ar festounoz, ar ganerien - daoust d'o siou - ha dreist-oll troidigeziou galleg oberenn Per Jakez Hélias evid lakaad an dud da veza dedennet gand ar brezoneg. Eun doare « snoberez » zo memez bremañ, gand tud a bren leoriou galleg troet e brezoneg (e brezoneg fall an darn vrasa anezo), a vez implijet a-wechou gand moullerien vraz evid gounid arhant.

A-bouez eo ivez an abadennoù radio ha tele e brezoneg. Selaouet e vez keleier ar beure gand kalz a dud.

Tu a vefe d'en em houlenn pehini eo bet levezon ar strolladoù politikel « breizeg ». Pour ha trinchin, me gav din : goude eun taol euz ar F.L.B., kerent o-doa gwelet foto mestr-skol o bugale war an Télégramme pa oa o heulia eur staj brezoneg, zo deut da lavared dezañ « Ne fell ket dim, tamm ebed, ma vefe kelennet ar brezoneg d'or bugale ! ». En eur skol all zo bet lavaret gand ar gerent « gand ar brezoneg er skol, emaoñ o vond da stumma danvez-emrenerien ».

Marteze ez eus deut « pour » deuz an tu all, daoust ma

'm-eus klevet izili euz ar strolladoù-ze o lavared : « Eet om skuiz gand ho prezoneg ! ».

Eun doare sañtimañtalerez eo kentoh - gand ar c'hoant a-berz kerent zo da lakaad o bugale da ober gand eur yez all estregou ar galleg, evid ma teskfent êsoh ar yezou all diwezatoh. E-keñver an dra-ze ez eo bet goulennet gwechou zo (ral a wech e gwirionez) ma vefe kelennet kentoh ar zaoneg pe an alamaneg, mez me gav din e vez komprenet buan gand ar gerent e vefe eun dra dibosubl tost da vad gand an niver a vistri a vefe red implijoud - hag eun tammig aon zo gand an dud dirag ar zaoneg, c'hoant ganto divenn ar galleg.

RE NEBEUD A VISTRI PREST D'OVER SKOL

N'eus forz pe abeg e vefe, dim-ni eo implijoud al lañs a zo bremañ gand ar brezoneg er skol. Penaoz ober ? N'eus memed eun tu : **rei ar c'hoant d'ar vistri-skol da gelenn ar yez.**

Bez ez eus 4 847 a vistri-skol e Breiz-Izel. Respontet zo bet d'an enklask gand 55 % anezo. A-ziwar ar re-ze, ez eus 25 %, Brezonegerien anezo, a vefe prest da gelenn ar yez, pe a ra 12 % euz an oll vistri. Amañ ema ar gudenn genta : n'eus ket a-walh a vistri. (Ma vefe prest an oll re a oar brezoneg da gelenn ar yez, ne vefe kudenn ebed, tost-da-vad.)

D'am zoñj, gand ma krogfe ar re o-deus respontet e vefent prest da gelenn, d'henn ober e gwirionez, tamm-ha-tamm e teufe ar re all d'o zro. Perag ? Evel m'am-eus lavaret dija uhelloc'h e soñj dezo n'anavezont ket mad a-walh ar yez. Mez ne oar ket ar re all gwelloc'h. Red e vefe gouzoud resiz ar pe a intentom gand « Brezoneger ».

An hanter euz ar vrezonegerien a gompren, mad a-walh, brezoneg eul leh bennag, hini eur gumun nemetken aliez. Eur hard a gompren mad-tre hag a zo gouest da gompren ar rannyezou all en eun nebeud sizunveziou (nemed pa'z eo red mond euz ar H.L.T. d'ar Gwenedeg, pe *vice-versa*), hag eur hard all a gompren tamm-pe-damm heb beza gouest da gomz. Mez n'int ket pell, ha gand eur striv êz d'ober e vefent barreg da gomz mad.

An oll re-ze ne ouzont na lenn na skiva.

Eun tri bennag a vistri-skol - lakaom pemp - a oar lenn ha lakaad an doare-skriva difazi tamm-pe-damm. Mez dre vraz e teu brezoneg fall ganto. Red e vefe dezo komz kalz gand tud ar vro, ha nebeutoh gand re an « Emzao ». N'eus forz penaoz, ez int nebeud, e-kichen ar re all.

KUDENN AR SUPLEANTED

Penaos lakaad ar vistri gouest da lenn ha da skriva, da lavared eo d'avavezoud mad ar yez a fell dezo kelenn ?

Stajou zo bet greet evito gand an Deskadurez vroadel. C'hweh staj A1 (8) a zo bet : daou e-barz departamant Penn-ar-Bed, tri e-barz Aochou-an-Hanternoz, hag unan e-barz ar Morbihan. Etre deg ha pemp warn-ugent a vistri a oa bewech, daou pe dri enseller a-wechou.

Kalz muioh a gañdidated a oa, mez eur gudenn n'eus ket tu da zirouestla anezi evid c'hoaz eo hini ar supleañted. N'heller ket kas eur mestr-skol d'eur staj ha lezel e skolidi heb mestr ebed, na ranna anezo etre ar vistri all. Gwelet 'm'eus, meur a wech, mistri a oa deut d'eur staj, red dezo mond kuit, pa ne oa deut supleañt ebed en o leh.

Goulennet 'm-eus digand ar Melestrerez ma vefe gopret kant supleañt : 50 evid departamant Penn-ar-Bed, 25 evid Aochou-an-Hanternoz ha 25 evid ar Morbihan. Gand stajou a badfe eur mizvez, a-hed ar bloavez-skol, e vefe tu da zeski lenn skriva ha kelenn ar brezoneg d'an oll vistri-skol a zo brezonegerien anezo, en eur ober daou vloavez. Da houde e vefe tu d'ober stajou all, pe evid mond donnoh, pe evid « brezonekaad » an nann-vrezonegerien. Eveljust n'am-eus bet respont ebed. Memestra, d'am zohj, ne vefe nemed an doare-ze d'ober, pa n'eo ket bet kelennet ar yez er skol d'ar vistri a zo bremañ.

PETRA ZO BET GREET E-PAD AR 6 STAJ ?

Da genta toud ez eo red gouzoud ne oa nemed brezonegerien euz ar stajerien. N'eus ket tu da zegemer nann-vrezonegerien evid daou abeg : re a vrezonegerien zo, c'hoant ganto heulia ar stajou-ze, gand re nebeud a blas; ha n'eus ket tu, en eur ober pevar devez, da zeski tra-pe-dra d'ar re na ouzont ket ar yez.

Brezonég a-raog pep tra (tro-dro peder eurvez bemdez) a zo bet greet. Lakaad an dud da gomz, diwar-benn n'eus forz petra, ha da houde skriva eun diverra euz ar pezh a zo bet kontet. Tamm-ha-tamm en em lak ar stajerien da skriva drezo o-unan. Se a zo an doare nemetken d'ober : kregi gand ar pezh a oar an dud, ha nompaz rei leoriou dezo. Kalz èsoh eo evito : o brezoneg, o gerioù, o menozioù an hini a vez displeget ganto, a vez skrivet war an daolenn, eun tammig distreset, dreist-oll e-keñver stumm ar gerioù a-wechou, gand ar mestr, mez paz kement-se, ken spietuz, ken tost eo an doare-skriva ouz pep stumm rannyez. Er hontrol, ma vez roet

eur leor d'an deskidi, ne adkavont ket o gerioù, nag eveljust o menozioù. Kalz brasoh eo ar striv o-devez d'ober. Dre skriva ar pennadou-ze e vez studiet ar yezadur (dreist-oll displegadur ar verbou hag an ereadurez).

Gand ar mestr e vez an diesterioù : diêz a-walh eo kompren brezonegerien zo, dreist-oll, evidon-me, re kreisteiz Kerne (Bahleg, da skwer), mez tamm-ha-tamm, en em voazer ha skoazellet on bet bepred gand ar stajerien all, rag en em gompren a ra an « amezeien » pa ouzont ne vez ket distaget evel ma reont.

Goude-ze ez eo bet kanet, kanet kalz. Kanaouennoù 'z eus tu da gelenn anezo er skol, kanaouennoù èz ar homzou anezo (eur leor 50 kanaouenn, gand eur vinikasedenn a vo prest dizale).

Komzet zo bet ivez euz istor ar brezoneg. Ha diou pe deir eurvez a oa implijet evid « al liammou etre ar galleg hag ar brezoneg », da lavared eo ar « brezonekadurioù » e galleg. A-bouez braz eo an dra-ze. Da genta e lak anad d'an dud eo a-bouez gouzoud ar brezoneg evid gouzoud mad ar galleg, da houde e vez studiet war eun dro ereadurez ar yez.

Studiet eo bet ivez an dro-war-dro, pe gentoh diskouezet penaos e helle beza implijet er skol, evid lakaad ar vugale da veza dedennet gand an traou breizeg. Se zo bet greet dreist-oll gand Ensellerezed ar skolioù kenta (ar matematikou hag ar hoefou, ar hontadennoù).

Greet zo bet kentelioù skwer ivez, gand bugale pa oa posubl. Bewech e oa laouen ar vistri gand ar pezh o-doa desket. Lavared a reent e vefent bet gouest da skriva brezoneg difazi en eur ober peder zizunvez. E dibenn ar zizunvez kenta e skrivent heb selled ouz an daolenn ha ne reent ket kalz a fazioù doare-skriva. Kontant oant ivez gand an niver a ganaouennoù a oa bet desket, pa oa roet eur vinikasedenn dezo ha pa hellfent neuze lakaad o skolidi da zeski anezo - ar pezh a zo eun doare dreist da drei ar vugale war-du ar brezoneg.

STAJIERIEN O KLEMM

Disheñvel-braz eo bet staj A1 Gwened. Red eo din lavared da genta ne oan ket e karg anezañ. Eul « labourer » on bet eno, ha netra ken.

Brasa fazioù ar staj-se a zo bet klask ober re a draoù asamblez (kultur ha brezoneg), degemer tud ha na ouient ket brezoneg (neuze 'z eus bet komzet galleg dreist-oll - brezoneg ganin-me nemetken tost-da-vad), ha klask ober bruderez politikel euz an hini gwasa, dre an istor, (9), hag en eur ginnig stajou prevez (10) pa ne oa ket al leh (eur Skol Normal) evid ober seurt

bruderez - ha pa oa an darn vrasa euz ar stajerien krenn a-eneb eur seurt politikerez. Dipitet braz int bet. Deut e oant evid deski lenn ha skriva brezoneg, ha greet zo bet dezo kenteliou liye skol-veur diwar-benn soniou ar brezoneg ! E gwirionez n'eus bet nemed ar henteliou skwer, bet greet gand eur mestr-skol, a oa dreist.

Arabad kemmeska ar hultur hag ar yez, dreist-oll pa vez ken nebeud a amzer. A ! M'on-nije daouzeg sizunvez evel ma'z eus evid traou zo ! Ya, labour vad a vefe tu d'ober e-kefiver ar sevenadur. Med gand ken nebeud a amzer, ez eo red ober brezoneg nemetken, just pezh a zo bet goulennet gand ar stajerien e-barz eul lizer klemm e fin ar staj.

Pemp staj A6 (11) a zo bet ivez e-barz departamant Penn-ar-Bed. Evid pep hini euz ar stajou-ze e veze greet teir eurvez vrezoneg bep sizun (18 eurvez en oll); evid unan anezo ez eo bet greet teir eurvez kultur ouspenn.

Ne deue ket an oll stajidi d'ar henteliou brezoneg pa veze tu d'ober meur a dra all. Memestra ez eo bet red a-wechou ober diou skol, unan evid ar vrezonegerien, unan all evid ar re na ouient ket ar yez (labourad a reent diwar-benn ar hultur pad-se), ha kanet 'z eus bet kalz muioh evid e-pad ar stajou A1, pa hell nann-vrezonegerien deski ar hanaouennou memestra.

Evid pezh a zell ouz ar hultur, ne gav ket din e tlefed ober e-pad ar stajou-ze ar pezh n'eo ket bet greet el lise. Ha pa vefe c'hoant, ne vefe ket tu, dre ziouer a amzer. Gwelloh eo d'am zohj, dibab tra-pe-dra ha selled outañ hervez ar bedagogiez. Studiet zo bet evel-se eur gontadenn (Toull ar Bleiz, bet kontet gand Iomig Doniou, ken e galleg ken e brezoneg) : pezh a oa da denna anezi evid ar vugale, hervez o oad, penaoz adstumma anezi evid bugale ar skoliou kenta.

AR SKOL DRE LIZER

N'eo ket a-walh heulia ar stajou-ze (24 pe 18 eurvez) evid dond a-benn da vestronia ar yez, ken ampart ha ma vezer evid komz. Setu perag em-oa kinniget d'ar vistri heulia eur skol dre lizer. Muioh evid 600 anezo o-doa lakeet o ano; prenet eo bet al leor gand eur hant bennag, ha greet ar poelladennou gand eun tregontad. Dipituz a-walh eo, daoust ma vez evel-se gand toud ar skoliou dre lizer (unan a renan abaoe muioh evid ugent vloaz).

Mez red eo soñjal ez eus merhed dreist-oll oh ober skol, kalz a labour dezo. Diêz eo, goude eun devez-skol, goude labour an ti, en em lakaad d'ober deveriou. (Diêz eo ive evid skolerezed zo, bugale dezo, heulia ar stajou). Neqah, evel m'ema an traou, gand an nebeud a amzer a zo evid ar stajou,

e soñjan e vefe eun dra dreist ma hellfe kalz a vistri heulia ar skol dre lizer.

AZ BODADEGOU PEDAGOGEL

Greet 'm-eus 42 vodadeg pedagogel e-barz departamant Penn-ar-Bed hag hini Aochou-an-Hanternoz. N'am-eus ket bet amzer da vond e-barz ar Morbihan. Etre ar 17 a viz meur hag ar 14 a viz mae 'm-eus greet anezo. Teir eurvez e pade pep hini. Gwelet 'm-eus evel-se war-dro 230 a vistri (unan nemetken evid pep skol leh ma oa tud intereset gand ar brezoneg).

Deuz petra oa kaoz ? Da genta toud euz al lezenn Deixonne (1951) hag euz ar helhizer bet embannet warlene e-barz ar B.O., n° 14 euz an 8 a viz ebrel 1976 (niv. 76-123) ha dreist-oll euz ar pezh a gaver pajenn 1468.

Red e oa din poueza war ar fed ma'z eo dired kelennadurez ar brezoneg, ken evid ar vistri, ken evid ar vugale. Ken boaz ma vez an dud da zelled ouz pep tra greet er skol evel ouz eun dra « red », ma kredont dioustu e fell dim redia an oll pe da gelenn pe da zeski ar brezoneg, ha dioustu e savont a-eneb. Er hontrou, ma vez lavaret dezo ez eo « dired », ez int kalz muioh en o jeu. Goulenn ar brezoneg « red » er skol a vefe ar gwas tra d'ober : lakaad an darn vrasa euz ar vistri, hag euz ar gerent, a-eneb.

Red eo poueza ivez war ar fed ma'z eo dired evid ar vugale. Gwelet 'm-eus klasou, leh ma oa a-du an oll vugale evid studia ar brezoneg, nemed unan pe zaou. Dedennuz e hell beza evid eur mestr lavaret d'ar re-ze : « N'ho-peus nemed ober evel ar re all », ha dreist-oll e kêr, leh n'eo ket boazet ken ar vistri da lakaad ar vugale d'ober traou disheñvel war eun dro (er hontrou, war ar mêz, n'eus kudenn ebed gand an doare-ze da labourad).

Eur gudenn all a zo gand an tamm frazenn a lavar : « e vo tu da gelenn ar brezoneg war houlenn ar gerent » ha ma « vo red d'ar mestr-skol sevel eur goulenn aotre digand an Enseller Akademi. » Pa oa bet greet an enklask - pe dre skrid pe dre gomz - ne dalveze ket ar boan gortoz ken e vije deuet ar gerent da zavel o goulenn (bez e hellfem gortoz ma vefe maro-mik ar brezoneg !).

Evid an aotre da houlenn digand an Enseller Akademi, pegen displijuz - ha direiz - e ve, e oa red ober anezañ, ha pa ne vefe nemed evid galloud beza divennet gand ar melestrerez ouz kerent zo. Goulennet 'm-eus ma vefe lamet kuit an daou damm frazenn-ze, ha m'e-nefe fiziñs ar melestrerez er vistri-skol evid na vefe ket lakaet bugel-pe-vugel d'ober

brezoneg ma n'e-nije ket c'hoant.

Greet zo bet pedagogiezh ouspenn, ha kenteliou skwer gand bugale pa oa posubl.

Diou wech 'z eus bet bodadegou pedagogel gand eun 60 a vestrezed skoliou kenta e Kemper.

Pemp staj all a zo bet greet gand Skol Vrezoneg ar Merher, eur gevredigezh ezel euz Kengevredigezh An Oberennou Laik. Digor e oant d'an oll; an hanter pe dost euz ar stajerien a oa anezo mistri-skol pe gelennerien. Memez mod e-giz ar stajou A1 a zo bet greet enno.

AR HELENNER

Krouet eo bet ar gazetenn Ar Helenner da heul ar helhlizer 76-123 a viz meurzh 1976, evid skoazella ar vistri-skol.

Moulet 'z eus bet teir niverenn, unan anezo e galleg gand eur pennad a-bouez gand an Aotrou FALC'HUN, Kelenner e Skol-Veur Brest, daou bennad all diwar-benn ar brezonekaduriou gand an Dimezell AMOURET, Enseller, hag an Aotrou FICHOU, Enseller. E-barz e oa ivez eur roll euz al leoriou ma vez kavet kontadennoù enno a hellfe servijoud er skol (greet zo bet kalz albomou gand ar vugale 4-5 vloaz a-ziwarno; eun diskouezadeg a oa bet greet ganto e-doug staj miz gouere).

An eil niverenn a oa anezi eul leor rimadellou, gand eur vinikasedenn. Greet he-deus berz, eur zouez. An trede a oa eul leorevid kelenn ar brezoneg « c'hwivo brezonegerien ».

Eur stagadenn a zo bet greet gand eul leor all, bet savet gand mestrezed skoliou kenta. Eun 800 bennag anezi a zo bet gwerzet.

Advoullet eo bet ive leor Armand Keravel : « Pennadoulenn », evid ar helhiad kenta.

A. MERSER.

En niverenn da zond : penaoz e vez greet skol vrezoneg er skoliou-stad; piou peo ar vistri; skoliou an eil derez.

NOTENNOU

- (1) skoliou kenta : evid bugale 2-6 vloaz.
- (2) derez kenta : 6-11 vloaz.
- (3) eil derez : 11-18 vloaz.
- (4) Akademi Roazon : 4 departamant.
- (5) E galleg e vez lavaret « *Activités d'éveil* » pa ne fell ket d'ar melestrezed lavared « *activités secondaires* ». Bez ez eus anezo studi an tro-war-droioù (istor, douaroniezh, skianchou a bep seurt), an tresa, ar han, ... hag ar brezoneg...
- (6) E Skol Normal Gwened.
- (7) E-barz « *Le Brasier des ancêtres* », bet moulet er bloaz-mañ, e heller lenn,

pajenn 19, dindan bluenn Loeiz ar Floch : « *Le travail sera bien ingrat jusqu'aux années 1940 et suivantes. Enfin l'atmosphère commença à se détendre. Lorsque de nouveau, avec la libération (taolit evez ouz ar « P » braz), l'exil pour beaucoup..., la répression contre toute idée bretonne, la mort de certains patriotes dans les camps français.* » Degas a ran da zofij eo bet savet an danvez-lezenn kenta a-du gand ar brezoneg er skol, goude ar brezel, gand ar Gostezenn Gomonist, e 1947. Ne oa ket pell an Dieubidigezh.

(8) A1 = adkelhia e-pad eur zizunvez (= 4 devez x 6 eurvez = 24 eurvez).

(9) Istor : Eun diverra euz gwas leoriou istor Breiz - re an tu dehou pella - bet moulet daou pe dri-ugent vloaz zo a oa euz ar bajennad-se, bet savet gand Tugdual Kalvez. Ar Vretoned oh adkeltiekaad an Arvorig (meneg ebed euz tezennoù Nora Chadwick), Nominoe o sevel da Roue, Pontkalleg, Talhouet, Montlouis ha Du Gouédic (goude a rit piou oa euz ar re-ze ?) lakaet da dud veur on istor, da heul randernez gwerz Pontkalleg gand tud ar Breiz - pa vez gouezet ne oa anezo nemed tudjentil kriz, kasaet gand tud ar bobl, ha ne zivennent nemed o gwiriou dezo. Skivet eo bet gand Tugdual Kalvez, e-barz an diverra « istor »-ze : « torret eo bet feur-emgleo 1532 gand Bro-Hall, dez he zu nemetken » (e galleg e oa). Se zo menoz diazez an oll istorourien vroadelour hag ar muia euz an tu dehou. E gwirionezh ne oa euz ar « gwiriou »-ze nemed « gwiriou » eur renkad, hini an noblañsou, ha tamm ebed re ar bobl.

Med gwasoh oa c'hoaz. Abaoe an Dieubidigezh, e stourmon evid dirizienna eur menoz sanket don e spered an dud : al liamm a vefe etre brezoneg ar Vretoned a oa eet a-du gand an Alamanted e-pad ar brezel, hag ar brezoneg. A-drugarez da zanvez-lezenn ar Gostezenn Gomonist (1947) ha da zanveziou-lezenn ar hotezennoù Sosialist ha Komunist (1975-76), d'ar pennadoù bet lezenn ar hotezennoù sosialist departamant Penn-ar-Bed hag hini Aomoulet e-barz kazetennoù sosialist departamant Penn-ar-Bed hag hini Aomoulet-an-Hanternoz, d'ar re bet embannet e-barz kazetenn ar S.N.I. - P.E. G.C. (sindikad 90 % euz ar vistri-skol) hag ar Fédération des Œuvres Laïques, e oam deuta-benn da dorri ar hemmesk-se. Ha setu Tugdual Kalvez o rei, evel unan euz deiziadoù pouezusa Istor Breiz, krouidigezh ar Strollad Broadele 1912. Kement ha ken bihan ma zo deut mistri zo da houlen diganin : « Mez emen 'ta om deit ? »

Eveljust, meneg ebed euz ar Rezistañs he-deus gwelset pobl Vreiz o sevel a-unvouez, tost-da-vad, ouz or mahomerien.

Bruderez a-eneb ar brezoneg eo bet ar staj-se, e gwirionezh.

(10) Kinnig stajou greet e-barz skoliou katolik, da vistri-skol laik, e Breiz-Izel ! Diéz-tre e vefe beza muioh dihogvez euz stad an traou en or bro. Hel lavaret eo bet dezañ gand stajidi zo, mez ne hafvale ket kompren peogwir ez eo chomet ar vruderez-se ouzarvoger a-hed ar staj.

A-hend-all ne hafval ket beza kizidig-tre Tugdual Kalvez : greet 'n-eus bruderez evid Al Liamm, o oa o paouez moula krisa barnadenn bet embannet diwar-benn e droidigeziou euz albomou ar « Père Castor », eur varnadenn na oa ked pell euz kunujennou (« e vije bet gwel d'an troour diskouez e labour da unan bennag barrekoh egetañ »). Gwir eo e-neus bet abaoe gourhemennou...
complément

Per Denez
(Hor Yezh, 115-116, p. 63).

(11) Adkelhia e-pad 6 sizunvez.

SKRIDOU

Buhez ar zent Yann-Vari Perrot

Savet zo bet ar bloaz-mañ meur a ouel, gand strollad « Bleun-Brug Feiz-ha-Breiz », da geñver 100 vloaz gane-digez Yann-Vari Perrot. Tabut a zo bet ive da heul ar gouellou-ze, rezistanted an ANACR dreist-oll o veza bet savet o mouez a-eneb. Hag er hazetennou zo bet moulet meur a bennad.

Med pere oa mennoziou an Ao. Perrot ? Unan euz al leoriou kenta m'e-neus displeget anezo ennañ, eo « Buhez ar Zent », a zavas en eur bloavez, d'an oad a 33 bloaz, pa oa c'hoaz kure e Sant-Nouga. E Montroulez eo bet embannet al leor, e 1911, gand ar Gwaziou, hag eñ ive eo a voullas ar bloaz war-lerh dioustu, eun eil embannadur a oa bet renket e brezoneg Treger gand Erwan ar Moal.

Hirio ne vez ket lennet « Buhez ar Zent » ken, med braz eo bet levezon al leor-ze, en amzer dremenet, war spered ar Vretoned. Soñj o-deus an dud c'hoaz da veza bet lennet anezañ.

« Buhez ar Zent » Y.V. Perrot a die beza an hini diweza bet savet e brezoneg. Skrivet eo bet gantañ war batrom ar re all bet savet araog gand tud evel an Ao. Marigo pe an Ao. Jakez Perrot : war-lerh buhez peb sant, ez eus eur « gentel » diwar tra pe dra.

Lod euz ar henteliou-ze eo on-eus soñjet adembann amañ. Laosket eo bet a-gostez ar re a denn d'ar feiz, hebken. Gwelloh eo bet kavet adembann ar re ma tispieg

Y. V. Perrot enno e gredenno diwar-benn ar relijion, ar vro, ar yez, ar gevredigez, an darempredou etre an dud.

Red eo derhel soñj eo bet savet al leor araog ar brezel 14, da lared eo en eur mare ma oa chomet heñvel, e meur e geñver, stad an traou e Breiz, ouz ar pez a oant en 19^{ved} kantved. « Kenteliuz » avad e tiefe beza kavet ar skridou « ankouët » mañ gand lennerien « Brud Nevez » : diskouez a reont sklêr ha frêz pere oa mennoziou an Ao. Perrot eun nebeud bloaveziou goude ma kemeras penn « Feiz ha Breiz » hag ar « Bleun-Brug », ha peseurt kelennadurez a glasse skigna e-touez an dud.

AN DOARE D'OVER VAD

N'eo ket dao deom tizoud oad Sant Maker; gand ma tizim e zantelez a zo tra-walh. Hogen, evid beza santel n'eo ket a-walh kaoud youl da ober vad, red eo ive gouzoud penaoz en em gemered d'hen ober.

Pa c'hoantaer lakaad eun dra bennag e penn an dud, e ranker mond dezo dre ar galon; anez emañ koll. Evel a lavare ar re goz a zo gwir, n'eo ket gand sorohellou eo mond da dapa kezeg spontet. Ar homzou trenk ha lorchuz a laka a re vad da drei fall, e-leh ar homzou izel ha kaloneg a laka ar re fall da drei mad. Ma 'z eus kement a dud o klask ober vad ha ken nebeud a wellaenn evelato o tond war o lerh, e heller lavared gand gwirionez ez eus e-leiz hag a goll o amzer dre ma n'o-deus ket gouezet an tu da skigna o henteliou.

KARANTEZ AR VRO

Kerkent ha ma tigor on daoulagad da sklêrijenn ar bed-mañ, e welom a beb tu deom traou hag a garom : an traou-ze eo ar vro. Ar vro eo an tiig-se ez om ganet ennañ, an tad, ar vamm, ar gerent; ar vignoned on-eus kavet endro d'or havell; ar vro eo al lehiou dudiuz-ze o-deus gwelet c'hoariou or bugaleaj; ar vro eo ar yez-ze on-eus desket war barlenn or mamm; ar vro eo an iliz a blij deom mond da bedi ha da zaoulina enni, ar vered a zailh en he douar santel relegou ar re a garem; an douarou edog glebiet gand c'hwezenn ar re goz; ar vro eo ar madou a beb seurt a deu deom, madou korv, madou spered, madou ene, madou diniver dastumet a nebeudou ha tamm dre damm, ha deuet deom a rumm da rumm : ar vro eo an dra-ze.

Mervel o tivenn gwiriou Doue evel ar verzerien eo kaerra maro a oufed da hortoz : mervel o tivenn gwiriou ar vro eo kaerra hini a deu goude; beza galvet da vond da zoudard evid ma kresko dre ar peoh madou ar vro evid ar re a deuo war al lerh, a

zo eun enor, ha n'eus nemed an enor da veza galvet da vond da veleg hag a vefe brasoh egetañ : karom ar vro a zo aozet ken kaer evidom gand Doue hag or zent koz.

DIWAR-BENN DESKI HA SEVEL AR VUGALE

An tadou hag ar mammou o-deus daou dra da ober e-keñver o Bugale : o deski hag o sevel. Deski ar vugale a zo mad.

Gwell eo deski mabig bihan
Eged dastum madou dezañ.

An deskadurez a zo eun teñzor ken kaer ! Red eo deski ar vugale abalamour dezo da veza barreg da ober o zreuz; gand nebeud a zanvez hag e-leiz a zeskadurez e heller en em denna; tud 'zo o-deus e-leiz a zanvez ha n'int mad da netra, abalamour m'o-deus re nebeud a zeskadurez. Red eo deski ar vugale; ober dezo mond d'ar skol ha chom er skol; mez red eo dreist-oll o sevel ervad !

N'heller ket ober euz an oll vugale bugale desket, mez euz an oll vugale, pa garer poania abred hag heb paouez, e heller ober bugale savet mad. Eur hrouadur desket-kaer ha savet mad a zigollo e berr amzer e dud euz ar boan, euz ar preder hag euz ar gwenneien o-devezo dispignet gantañ.

Eur hrouadur desket kaer ha savet fall a raio rann-galon e dud. Eur hrouadur dizek ha savet mad a hell ober o eureusted. Tadou ha mammou, skoliit ho pugale diouz an êz ho-peus d'hen ober. Tadou ha mammou, na espernit netra evid sevel mad ho pugale; kenteliit anezo, korijit anezo, skoueriit anezo. Pellait anezo diouz ar skoliou dizoue. Mirit anezo diouz ar skoliou difeiz. Lakit anezo e^r skoliou kristen. Diouz m'o greoh, o havoh !

AR JUSTIS ER MARHAJOU

Darn a zo hag a gred, pe o-deus c'hoant da gredi e heller ober ar pezh a garer war ar marhallah, heb samma ar goustiañs : prena kalz re varhad pe werza kalz re ger; kement-se a zo eur fazi hag eur gwall hini zoken.

Eur warhadourez he-deus tri briz : eur priz braz, eur priz krenn, hag eur priz bihan; gwerza pe brena a hellit o kemered pe o lakad unan euz ar priziou-ze. Mez c'hwi hag a zo o werza, ma werzit re en tu all d'ar priz braz, a laer, ha c'hwi hag a zo o prena, ma ne lakit ket zoken ar priz bihan, a laer ive. Hogen al laeron n'eus plas ebed evito er baradoz.

Petra dle eta ober ar varhadourien o-deus laeret, o werza warhadourez fall evid warhadourez vad, o werza kalz re ger pe o prena kalz re varhad ? Red eo dezo kovez piz o fehejou, goulenn pardon anezo ouz Doue ha resteuler ar pezh o-deus laeret d'e berhenn. Anez ar restaol, n'eus pardon ebed. Non remittit peccatum, nisi restitatur ablatum.

Hag ar marhadour e-neus greet gaou a gleiz hag a zehou ouz kement a dud ma n'eo mui gouest na d'o anaoud, na d'o haoud, penaoz e raio evid resteuler ? Eur gudenn eo da zirouestia, ha mad e ve d'an den-ze en em glevet er henta amzer gand e govezour. A dra zur, ne hell ket derhel gantañ madou, ha n'int ket deuet dezañ dre an hent eeun.

BUEZ AR HOUARNAMANT HA BUEZ AN ILIZ

Buez ar Houarnamant ha buez an Iliz a zo ken disheñvel an eil diouz eben ha m'eo disheñvel buez ar horv diouz buez an ene. Ar horv e-neus e lezennou; an ene he-deus he re; an disheñvedigez a zo etrezo ne vir ket ouz an emgleo da ren etrezo; an disheñvedigez a zo etre buez ar Houarnamant ha buez an Iliz ne dle ket mired outo da veza o-diou a-unan kenne-neud !

An Iliz he-deus da weled war draou an ene hag he-deus he lezennou; an Iliz a dle beza mestrez en he zi, hag ar Houarnamant en he hini, ha pep hini diouz he zu a dle poania da gas an traou endro evid ar gwella.

Ar Houarnamant hag an Iliz a zo krouet gand Doue o-diou, evid bale dorn-ha-dorn war an douar-mañ, ha malloz d'an neb a laka freuz da zevel etrezo.

Sant Gwillerm, pa zavas trouz etre Filip-Aogust, penn ar houarnamant, hag Inosant III, penn an Iliz, en em lakaas dioustu krenn a du gand ar pab : greom eveltañ; pennou braz an douar-mañ a fazi aliez heb gouzoud, meur a wech o houzoud. Ar pab ne fazi ket; ar pab eo eskob an eskibien ha tad an oll gristenien; ar pab eo Jezuz-Krist war an douar : gwell eo senti ouz Doue eged senti ouz an dud !

ARBALE-BRO

Sant Benead a gare bale dre ar bed : eur Zaoc e oa, hag ar Zaoc a-viskoaz o-deus bet hag o-deus miret ar pleg-se, e-neus greet anezo moarvad ar bobl barreka d'en em denna war an douar.

Darn a gav fall kement a zo en o bro ha mad kement a zo er

broiou all : hennez eo pleg ar vugale; darn all a gav mad kement a zo en o bro ha fall kement a zo er broiou all : hennez eo pleg ar re goz; daou bleg fall int o-daou hag a lamer euz ar spered o vond e-touez an dud. Ar bale-bro a zigor ar spered hag a zedera ar galon.

Gwasa peñ a zo, e-leiz pa 'z eont euz ar gêr a goll giziou mad o bro hag a gemer giziou fall ar broiou ma tremenont drezo; war zigarez ma 'z eont e kêr, e kavont mad lezel Doue er gêr. N'eo ket evelse eo dleet ober : n'eo ket evelse eo a ree Sant Benead, ne zelle nemed ouz ar peb wella a gave war e hent, hag e lakee e anaoudegeziou goude ze da dalvezoud evid pinvidkaad e genvroiz e peb doare.

Baleou evelse n'eo ket eur holl amzer hag eur holl arhant int; baleou evelse a zo talvouduz evid ar spered, ar galon hag an ene.

DINER AN ILIZ

E peb parrez ez eus eun iliz, hag an iliz eo kêr ar gristenien; eno e vezont badezet; eno e vezont kelet; eno eo e klevont sul-houel an overenn; eno e vez roet d'o eneo buhez Doue kollet dre ar pehed; eno eo e vezont maget gand korv ha gwad Jezuz-Krist; eno eo e vez laket bennoziou an neñv da ziskenn war o eureujou; eno eo e vez digaset o horvou skornet gand ar maro da lavared warno pedennou an anaon; eno eo e vo pedet evito dalhmad atao, ken na vo en em gavet o eneo war dreuzou ar baradoz.

E peb iliz ez eus eur beleg hag hebtañ, an iliz n'eo iliz ebed, hag eñ eo den an oll, paour ha pinvidig, gouzieg ha dizek, braz ha bihan, koz ha yaouank. Heb ar beleg, ar barrez a zo eun ivern; gand ar beleg ema Doue enni, hag ar beleg a jomo en eur barrez keit ha ma kav'o enni peadra d'en em loja, d'en em wiska, d'en em veva; peadra da zehel e renk.

Ouz peb iliz gwechall on tudou koz o-doa staget leveou; ar veleien gand an dra-ze a ree o zreuz heb ezomm da astenn an dorn d'o farrezianiz. Lezenn 1905 zo deuet da skrabad oll zanvez ilizou Frañs, ha bremañ keit ha ma n'he-devo ket ar Houarnamant restaolet he laeroñsiou d'ar gwir berhenn, ar veleien daoust pegenn tenn e hellont kaout an dra, a vo red dezo gouleñ aluzen ouz o farrezianiz.

Abalamour da ze, oll eskibien Frañs o-deus savet dre ar vro diner an iliz ha peb kristen a dle rei anezañ beb bloaz, hervez e êz, dindan boan da jom heñ kaoud an absolvenn e-doug e vuhez ha pedennou an iliz goude e varo.

Arabad da zen ebed fazia ! Ar relijion n'eo ket eun dra vad da gaoud hebken eo, ar relijion a zo eun dra red; ar relijion n'eo ket tra hemañ, pe tra henhont eo, ar relijion eo tra an oll, hag evelse pep hini a dle ober e halloud d'he mired er vro ha pehet braz e-neus ma n'her gra ket !

AR HLANDED

Ar hlanded a zo eul lilienn, ne zav nemed e liorzou ar gristenien ! An dud glan eo elez an douar ! Ar pehed hudur a laka merk an aneval war an tal. An hudurnez eo plijadur ar horv ennañ e-unan evel m'eo an ourgoull plijadur ar spered ennañ e-unan. Plijadur vreñ ar spered ha plijadur vreñ ar horv a ro an dorn peurliesañ an eil d'eben.

Hag an den ganto n'eo mui den,
Eul loen daou-drodeg n'eo ken !

Ne wel mui e zever, dallet eo. Bezom glan a spered, hag izel a galom, hag e welim Doue. Ar baianed gwechall a ree o Doue euz an hudurnez; en on amzer dre ar paperou hag ar skolioù, e karded digas endro ar religion baian. Tadou ha mammou, taolit evez war ar paperiou a gouez etre daouarn ho pugale; tadou ha mammou, taolit evez e peseurt skolioù lakaad ho pugale : ene eur hrouadur a zo ken êz da strafuilla !

Diouz ar vistri digristen hag ar skolioù dizoue,
Aotrou Doue on diwallit, ni ho ped !

AR BRIEDELEZ

Arbriedelez a zo unan euz sakramanchou Or Zalvez Jezuz-Krist, ha Sant Paol, en eul lizer a skrive d'an Efezianed, a lavar deom eo eun dra vraz ha santel, hag eur skeudenn euz an unvaniez-ze a zo etre Jezuz-Krist hag e Iliz. « Evel ma 'z eo Jezuz-Krist penn an iliz ha ma tle an iliz senti outañ, evelse an ozah eo penn ar wreg hag ar wreg a dle senti outañ. Hag evel ma karas Jezuz-Krist an iliz, beteg rei e vuhez eviti, evelse an ozah a dle kared e wreg ha rei e vuhez eviti ».

C'hwi eta, ezeh, a vo pep hini ahanoh eun eil Jezuz-Krist. Etre ho taouarn, e vo an nerz, c'hwi a hourhemmeno, c'hwi a vo ar penn, c'hwi a reno, mez c'hwi dreist-oll a garo.

Jezuz-Krist a garas kement e iliz ma varvas eviti. C'hwi a garo ho priedou evel ma karas Jezuz-Krist e Iliz. C'hwi a garo anezo en eurvad, c'hwi a garo anezo dreist-oll pa vezint en dristidigez, hag a lodenno neuze o foaniou ganto :

Paon lodennet,
Poan dibennet.

C'hwi a houzañvo o defotou hag e houzanvint ho re : c'hwi a garo ho priedou e Doue hag hervez Doue.

Ha c'hwi gwrazez a zento ouz ho priedou, evel ma sent an Iliz ouz Jezuz-Krist.

An Iliz, en deiz a hirio, a glasker he dispartia diouz he 'fried muia-karet, mez daoust d'ar gourdrourzou a reer dezi bemdez, daoust d'an taoliou a skoer ganti, e-leh dizenti ouz Jezuz-Krist, e houzañv al laeroñsi, an dienez, peb tra. Taolet eo etr baourentez, mez heh enor a jom ganti. Eur skouer gaer evidoh, gwrazez : c'hwi ive a zento ouz ho priedou, hag euz daou ma oah, ne reoh nemed unan, ha malloz d'an neb a glasko dispartia ar pez e-neus unanet an Aotrou Doue.

En em garit, priedou, hag evid en em gared ervad, karit Doue da genta. An hini ne gar ket Doue, ne gar ket e nesa. Ar galon ha n'ema ket Doue enni er plas a enor, a zo eur galon kaledet, eur galon skomet, eur galon heb karantez, eur galon ha n'eo ket eur galon eo.

Karit Doue da genta. Eñ eo a laka, pe a jom heb lakad ar gurunenn a dad hag a vamm war benn ar priedou; eñ eo a roio nerz d'ho sempladurez, parañs d'ho kalonou gouliet. Karit Doue da genta, ha neuze :

Ne vo ket, antronoz hoh eured,
Buhez fall ganeoh, mignoned,
Nag antronoz, na goude pell,
Na gwech ebed, beteg mervel !

AR BELEG ER BARREZ

Doue e-neus c'hoant e vefe salvet an dud oll hag evel m'int bet kollet gand eun den, e fell dezañ e vefent salvet gand eun den : an Aotrou Jezuz-Krist, diskennet war an douar evid or silvidigez : Propter nos homines et propter nostram salutem. Jezuz-Krist a zo pignet adarre en neñv, ha bremañ, re all a gendalc'h e labour; n'eo ket da rouaned na da zoktored an douar, eo e-neus mab Doue lavaret : « It, kelennit, an oll boblou, ha badezit anezo, en ano an Tad, ar Mab hag ar Spered Santel ! » mez da zaouzeg den a renk izel, euz ar Galile, ha d'ar re a zo, dre wir, o terhel o 'flas abaoe, da lavared eo ar veleien hag an eskibien a zo a-unan gand ar pab.

Ar beleg en eur barrez eo eta an den zo digaset gand Doue da

hencha an dud etrezeg ar baradoz. Ar beleg zo da Zoue, ha d'e barrezianiz goude Doue; en o zouez ema, e di eo o zi, o bara eo e vara, o buhez eo e vuhez, o levezeg eo e levezeg, o dienez eo e zienez, o hañv eo e gañv, o foan eo e boan.

Ar beleg eo Jezuz-Krist kuzet dindan skeud eun den. Pa zaluder eur beleg, Jezuz-Krist eo a zaluder. Ar barrez gand eur beleg a zo eur baradoz war an douar. Ar barrez a vije warni eur vantell gañv, paneve m'ema ar beleg o lakaad sklêrijenn ar feiz da lintra dalhmad a-zioh e barrezianiz, ha paneve ema o rei an dorn dezo, an eil goude egile, da dremen euz ar bed-mañ d'ar bed all, a weler a-dreuz e gomzou an aochou o tostaad hag o wenna.

AR PENNOU-TIEGEZ

Jozef ha Maria oa e penn tiegez Nazareth, hag a hourhemenne; Jezuz, roue an neñv hag an douar, a oa ar mab, hag a zente; et erat subditus illis, hag evelse peb tra a oa en urz, hag an traou a yee endro. Ar re a zo lakaet gand Doue e penn an tiegeziou o-deus da respont euz kement a hoarvez enno; kement mil mad a en em gav a ra o enor, evel ma ra o dismegañs kement droug a zigouez.

Tud a zo hag a vefe lavaret, ne vefent e penn an tiegeziou nemed dre an droug a lezont da c'hoarvezoud enno : ne ouezont ket gourhemenn, penaoz gedal e ouezfe o bugale senti. Tadou ha mammou, gourhemennit, peogwir oh greet evid an dra-ze; rag m'ema ar gurunenn a vestr hag a veztrez war ho penn, arabad deoh akounahaad n'eo ket ar gurunenn-ze eur braoig da veza roet d'ar vugale da c'hoari, ha goude ma vefe ar vugale-ze bugale ugent vloaz.

Tadou ha mammou, gourhemennit, ha c'hwi bugale sentit, evelse ema an urz.

DORN HA DORN

Kelennadurez an Iliz (1) a zo dispar evid tostaad an dud pinvidig hag an dud paour, ha lakaad anezo d'en em gleved; lavared a ra da beb rumm e zeveuriou e-keñver egile, o poueza dreist-oll war deveuriou ar justis.

E-touez an deveuriou-ze, setu amañ ar re a zell ouz ar paour hag ouz al labourer : dleet eo dezañ ober mad ha penn-da-benn an tamm labour e-neus greet marhad da ober, ma ouie petra ree pa ree ar marhad, ha ma oa gouest da ober disheñvel diouz

m'e-neus greet. Arabad dezañ ober gaou ouz e vestr, nag en e zanvez, nag en e gorv, nag en e ene; ma 'z eus eun dra bennag ha ne ya ket d'e hiz, e-leh ober freuz e tle ober e glemm en eun doare deread. Tehed a dle ive diouz an dud fallakr a lakafe dre gomzou touelluz huñvreoù aour da ziwan en e benn, hag a rafe dezañ promesaou braz ha n'int mad da gen, nemed da lakaad an dud keiz a gred enno da forani o danvez ha da goll o amzer.

An dud pinvidig hag ar vistri, arabad dezo kemered al labourer evid eur sklavour; arabad dezo ankounahaad eo ganet evelto e renk an dud, hag eo bet savet dre ar vadeziant e renk ar gristenien.

Labour ar horv evel ma lavar ar skiant vad hag an Doktored kristen, e-leh beza eun dismegañs, a zo eun enor evid an den, abalamour m'eo evitañ eun doare deread da hounid e vara. Ar peza zo mezuz ha dinatur eo kemered an dud evid loened-labour, hag istimoud anezo hebken diouz an nerz a zo en o divreh. D'ar vistri ive eo teuler evez mad war zilvidigez ar re a zo dindanno; arabad ober netra evid touelli al labourer hag e zacha d'an droug; arabad rei tro dezañ da yenaad ouz e dud na da forani e hounidegez; arabad d'ar vistri kennebeud lakaad ar re a zo dindanno da ober eul labour hag a vije dreist o galloud, pe ne vije ket diouz o oad ma 'z int bugale, pe diouz o renk, ma 'z int merhed.

(1) - Lizer-meur Rerum Novarum, 15 Mae 1891.

HA PRENET HO-PEUS :

Karantez ha Karantez GAND Naig Rozmor

Ne hellan nemed erbedi stard kement hini a blij dezañ barzoniez ha brezoneg, da brena al levrig-mañ. Talvezoud a ra ar boan, ken e-keñver an danvez, ken e keñver ar yez... Peadra da lakaad al lenner da estlammi... Eeunded ar gomz, glanded ar yez... evel dour eien o tivera euz ar garregenn...

Kenan Kongar - Al Liamm

18 LUR + 2,75 LUR MIZOU-KAS
C.C.P. P.M. MEVEL 1499-55 RENNES

Labour ha dilabour

N'eus ket kalz broiou n'eo ket prederiet an dud enno, er poent-mañ, gand eur gwall-gudenn : hini an dilabour an hini eo. En Europ an 9 bro, eo 6 milion a dud dilabour eo a zo. E bro-Hall a-bez, war-dro 1 100 000 hervez ar honchou ofisiel, 1 400 000 hag ouspenn hervez ar sindikajou. Hag abaoe an hañv, ez a an traou war fallaad diouz an tu-ze, gand an niver braz a re yaouank, echu ganto o studioù, hag en em gav war « marhad al labour ».

E Breiz, amañ, n'eo ket disheñvel an traou deuz pezh ez int e-leh all, ha kompren a reer e-noa fellet da guzulierien ar rannvro komz euz ze, e-pad eur pennad mad a amzer, unan euz an devezioù ma oant bet bodet e Kemper, e fin miz gwengolo.

War ar memez tro, o-deus studiet kuzulierien bro-Vreiz konchou niveradeg 1975, rag anaoud a reer anezo a-benn bremañ, dre m'eo echu ar soñdaj a zo bet greet war eur 1/5 nn euz ar responchou.

Diwar ar honchou-ze, e weler eo 2 594 925 a dud eo a oa o chom e Breiz e 1975 (1), da lavared eo 127 229 ha 5,2 % muioh evid na oa e 1968. Dre vraz, eo bet kresket niver an dud, e-pad ar 7 vloaz-ze, tost da vad kement hag e bro-Hall a-bez : bet eo bet eet war-greh euz 0,75 % ar bloaz e Breiz, euz 0,8 % e Frañs.

TUD O TOND DA JOM E BREIZ...

Nebeutoh a oa a Vretoned yaouank avad, e 1975 : 32,1 % e-leh 33,5 %. Ha muioh a re goz, paseet ganto an oad a 65 bloaz : 14,6 %, e-leh 13,1 %. Heñvel eo chomet niver an dud etre 20 ha 64 bloaz : 53 %. Hervez ar spisialisted, evid c'hoaz eo diëz lared eo kosaet ar boblañs e Breiz, rag oad-etre ar

wazed n'e-neus ket cheñchet (29 bloaz bepred), hag hini ar merhed a zo diskennet (35 bloaz e-leh 36).

Eur gentel all, hag a bouez braz, a vez desket diwar lenn konchou an niveradeg, eo a zo bet - hag ar wech kenta eo, abaoe pell - muioh a dud o tond euz a leh all da jom e Breiz, evid na zo bet o tivroa da vond da jom da leh all : 41.000 a dud eo he-deus gonezet Breiz evelse, etre 1968 ha 1975.

Eur wellaenn vad eo, peogwir he-doa bet kollet ar rejion, dre an divroa, 154 000 a dud etre 1954 ha 1962, ha 88 000 c'hoaz etre 1962 ha 1968. Ha n'eo ket reitridi hebken eo a zistro d'ar vro : ar re goz 65 bloaz hag ouspenn n'int nemed 7,1 % euz ar re a zo deuet da jom er vro. Azaleg an oad a 30 vloaz, o-deus gallet an dud chom er vro, pe distrei. Ma 'z eus peadra da veza laouen-braz gand se, arabad mond re vuan ganti memez tra.

...MED AR RE YAOUANK O TIVROA BEPRED.

Rag dalhet o-deus ar re yaouank da zivroa. E rummad ar re 20 vloaz-29 bloaz, ema Breiz koll : etre 1968 ha 1975, eo war-dro 30 000 a baotred hag a verhed euz an oad-se eo o-deus manket d'ar vro. Bihannoh eo ar holl evid na oa bet araog : ar wech-mañ, n'eus bet kollet « nemed » 4 300 yaouank ar bloaz, e-kichen 7 000 ar bloaz etre 1962 ha 1968, hag 8 500 ar bloaz etre 1954 ha 1962.

Bet zo bet eta nebeutoh a Vretoned yaouank o tivroa ar bloaveziou diweza-mañ, ha moarvad eo dre m'eo bet èsoh dezo kaoud eur plas e Breiz beteg 1973 - gand an uziniou hag ar bureoiou nevez a zo bet savet neuze - ha dre m'o-deus soñjet, diwar 1973, ne dalveze ket ar boan mond da glask labour e diavèz bro, pa ne oa ket muioh e leh all evid amañ. Daoust da ze, ma talh ar re yaouank da zivroa, hag ar merhed muioh c'hoaz evid ar baotred, eo bepred dre ma n'eus ket a-walh a labour er vro. Anez da ze, e chomfent.

Ar pezh henn diskouez eo ez eus eun departamant hag e-neus gonezet re yaouank a 20-24 bloaz : hini an Il-ha-Gwilen. 4 118 den eo e-neus gonezet er rumm-oad-se etre 1968 ha 1975, ha deuet eo kement-se, moarvad, diwar goust ar studiou a ya kalz euz an departamanchou all d'ober da skol-veur Roazon, mez ive diwar-goust m'eo brasoh al lañs bet paket gand an ekonomiezh, eur momead a zo bet, e bro-Roazon.

En departamant-se d'an nebeuta, eo bet kresket niver an dud gouest da labourad euz 4,8 % e-pad ar 7 vloaz a zo bet etre an diou niveradeg. Barz an tri departamant all, n'eo ket bet heñvel : er Morbihan, n'eo bet savet niver an dud gouest da

labourad nemed euz 1,4 %, e Penn-ar-Bed euz 1,3 %, hag en Aochou-an-Hanternoz, gwasoh c'hoaz, eo bet diskennet euz 2,3 %. En oll, e Breiz, ar re zo gouest da labourad a zo bremañ 1,7 % niverusoh evid na oant e 1968 : 1 022 870, e 1975.

Talvezoud a ra ar boan selled a-dostoh c'hoaz ouz ar sifrou-ze. Rag disheñvel-mad eo an traou, hervez m'emaer o labourad douar pe n'emaer ket. Rag deuz 36,7 % eo diskennet niver ar beizanted (pennou-tiegezh ha mevelien) etre 1968 ha 1975, ha pad keit-se eo savet niver al labourerien all euz 20,4 %. Evelhen eo e weler peseurt chenchamanchou a zo o c'hoarvezoud e Breiz.

KEMENT A VICHEROURIEN HIRIO HAG A LABOURERIEN-DOUAR E 1968.

Abaoe 20 vloaz, he-deus Breiz kollet 60 % euz he labourerien-douar. Ha buannoh-buanna eo e tiskenn an niver anezo :
- deuz 3,1 % ar bloaz, etre 1954 ha 1962;
- deuz 4 %, etre 1962 ha 1968;
- ha deuz 6.2 % ar bloaz, etre 1968 ha 1975.

Ar pezh a dle beza penn-kaoz da ze, eo ez eo koaset a galz poblañs al labourerien-douar, hag ouspenn, e roer an IVD d'ar re gosa da zilezel o atanchou hag o menajou. Peadra a zo zoken da veza nehet 'benn an amzer-da-zond, ha meur a wech dija ar Hambrjou a labour-douar o-deus sachet evez an dud war ze : ne jom ket ken a-walh a labourerien-douar yaouank war ar maez.

Gand se e heller lavared : Breiz, hag a oa beteg-vremañ, eur vro labourerien-douar n'eo ket ken. E 1968, e oa c'hoaz 33 % ar Vretoned gouest da labourad hag a oa kourerien (pennou-tiegezh pe mevelien). E 1975, n'int ken nemed 20,6 %. Padal, er memez amzer, eo kresket niver ar vicherourien euz 15 % hag ouspenn, hag int eo bremañ ar rumm labourerien an niverusa e Breiz, dre ma 'z eus anezo 33,5 %, kement ha ma oa a labourerien-douar 8 vloaz 'zo.

Lavarom, keit ha m'emaom, eo kresket niver an implijidi euz muioh evid se c'hoaz, pa 'z eo savet euz 40,5 %, hag emaint bremañ 13 % euz al labourerien. Ar re o-deus eur vicher liberal hag ar vistri uhel eo a zo bet kresket ar muia euz eun eil niveradeg d'eben (+ 63,9 %) ha niver ar vistri-etre n'ema ket pell war-lerh, pa 'z eo savet euz 62,8 % er memez koulz.

Brasoh eo, ahendall, plas ar merhed e-mesk ar re a zo gouest da labourad. Sklêr eo ze, dreist-oll, evid ar Vretoned o-deus etre 20 ha 35 bloaz : e 1968, ne oa nemed 54 % anezo o

labourad; e 1975, e oant en em gavet 62,5 %. Med diwar 25 bloaz, e tilez aliez ar merhed o labour, da zevel o bugale sur a-walh.

Eun dra all c'hoaz : kreski e-neus greet ive niver ar re hopret, e-keñver hini ar batroned hag ar re a zo o mestr o-unan. 68,9 % deuz ar re o-deus eul labour e Breiz, a vez p'êet gand re all, hag a zo salaried, pa ne oa nemed 56,8 % e 1968. Deuet eo kement-se dre m'eo koazet niver ar gouerien ha dre m'eo bet kresket niver ar vicherourien hag an implijidi.

Pouez nevez ar vicherourien er vro, ar merhed o labourad kalz muioh, hag ar re hopret o veza bremañ muioh evid an 2/3 euz ar re o-deus eul labour, an tri darvoud-se, c'hoarvezet e Breiz ar bloaveziou diweza-mañ, a ziskouez anad e teu ar rejion da veza henvelloh atao ouz ar peurrest euz ar Frañs, evid pezh a zell labour an dud. N'eus ket da veza souezet neuze ma teu spered ar Vretoned da jeñch. Braz eo bepred plas al labour-douar er vro, med ar pezh a c'hoarvezo er hêriou, braz ha bihan, eo a gonto muioh-mui. Dreist-oll p'eo er hêriou eo e teu muioh-mui an dud da jom, e-keit ha ma ya kreiz-Breiz, ha zoken kornioù 'zo euz bro-Leon, euz Bro-Dreger hag euz ar Hab, war zibobia ha war zisteraad.

RE NEBEUD A LABOUR EN UZINIYOU

E vije gouest an dud da labourad, ne lavar ket o-dije oll eul labour bennag, e gwirionez. Ha setu perag, ar re o-doa eul labour e Breiz e 1975 a oa 0,6 % nebeutoh evid re 1968. N'eo nemed e departamant an Il-ha-Gwilen bepred 'ni eo eo bet kresket niver ar re o-deus eul labour, en Aochou-an-Hanternoz avad eo e tiskenn ar muia, euz 4,4 %.

Red eo amañ gweled an traou dre beb rann euz an ekonomiezh - er rann kenta (labour-douar) : evel on-eus gwelet dija, ez euz 36,7 % nebeutoh a dud o labourad;

- en eil rann (industri, sevel tiez, labourioù publig), n'eus koulz lavared chenhamant ebed evid pezh a zell ar re a zo o sevel tier ha re al labourioù publig; en industri avad, zo bet gonezet 35 000 plas-labour etre 1968 ha 1975. An uziniou-boued hag ar frituriou eo ar re niverusa e Breiz (kinnig a reont 1/3 euz al labour en uziniou, e Breiz), nemed, ma 'z eo bet kresket kalz an uziniou mekanikerezh, elektronik ha gweturiou, an uziniou-boued eo a zo bet kresket ar muia etre 1968 ha 1975;

- koulskoude, an trede rann (kofverzh, transporchou, servijou) eo a zo bet eet ar muia war-raog etre an diou niveradeg : 80 000 plas-labour eo a zo bet gonezet amañ etre 1968 ha 1975. Tost d'eun hanter euz ar Vretoned o-deus o labour bremañ en trede rann.

Pedra a zo da veza prederiet gand se avad, rag se zo re. N'eo

ket ingalet mad al labourerien e Breiz, dreist-oll etre an eil hag an trede rann, hag a zo digempouez an eil e-keñver egile. Sklêr eo n'eus ket aman a-walh a labour en uziniou, hag e-keñver an dra-ze, ez eus re er bureoioù, er servijou a beb seurt. Ha setu perag eo e chom brek ha sempl an ekonomiezh e Breiz.

Ha c'hoaz, kaoud labour n'eo ket toud. Peb unan a vank dezañ tenna ar gwella gounidegezh ma hell euz e hini. War ar poent-se, e ranker lared e chom izel ar péou, peurvuia, e Breiz, hag hervez ar SMIC nemedken eo e vez p'êet eur halz eur ar Vretoned. Kontet zo bet ive ez eus 70 % euz ar re hopret e Penn-ar-Bed hag a vez p'êet bremañ dindan 2 000 lur ar miz.

Er bloavezh 1973, e save p'êmant-etre eur gwaz da 20 880 lur ar bloaz, e Breiz, hag hini eur plah da 14 586 lur. Gand se, en em gave ar rejion en 18 ved renk e bro-Hall, diwar 21 a rannvroioù a zo. War-lerh Breiz, ema al Languedoc-Roussillon, ar Poitou-Charentes, hag al Limousin.

AN DILABOUR O KRESKI ABAOE 3 BLOAZ

Med an oll koulskoude n'o-deus ket a labour. E Breiz, e fin miz eost diweza, e oa 49 324 a dud heb labour hag o-doa o anioù war listennou an ANPE. Diouz an tu-ze avad n'eo ket bet eet an traou war wellaad :

- e-keñver miz eost 1976, e oa bet kresket niver ar re dilabour euz 27,39 %;
- e-keñver 1975, euz 42,5 %
- hag e-keñver 1974, euz 147 %.

Piou eo avad ar glaskerien-labour ? E fin miz kerzu 1976, e oa 28,6 % anezo o hortoz kaoud eur plas abaoe 6 miz hag ouspenn; 15,2 % a hortoz abaoe eur bloaz hag ouspenn, ha 5 % abaoe 2 vloaz hag ouspenn. Uhelloh eo ar sifrou-ze evid re 1975, pezh a ziskouez e ranker chom pelloh da hortoz kaoud eur plas all bremañ, ha gwir eo kement-mañ dreist-oll evid ar merhed. E miz kerzu 1975, ar peb braza euz an dud a gave labour 124,9 devez goude beza bet o lakad o ano en ANPE; e miz meurzh 1977, e lakent 144,1 devez da gaoud.

E 1974, ar merhed ne oant nemed 52,2 % euz ar goulennerien-labour. E 1975, e oant 53,5 %, hag e 1976, 58,5 %. 60 % anezo o-deus nebeutoh evid 25 bloaz, pezh a ziskouez en eur stumm all o-deus ar Vretonezed muioh-mui a c'hoant hag a ezomm da labourad.

En oll, gwazed ha merhed mesk-ha-mesk, 53 % euz ar goulennerien-labour eo o-deus nebeutoh evid 25 bloaz. War ar poent-se, n'eus chenhamant ebed abaoe 3 bloaz. Nemed

niver ar re a zo yaouankoh evid 25 bloaz hag a zo o klask o labour kenta, ne ra nemed kreski, hag e fin miz kerzu 1976, e heller konta e oa - diwar 6 den dilabour - unan hag a oa eur paotr pe eur plah yaouank a nebeut evid 25 bloaz o klask kaoud e blas kenta.

Meur a viz 'zo, n'eo ket nerzuz an ekonomiezh ken, ha meur a vloavezh 'zo emañ ar grizenn vraz o ren. Ma ne labourer ket nebeut en uziniou, ne reer ket muioh kennebeud. Setu perag eo bet ar gont a blasou nevez kinniget euz miz geñver da viz gouere ar bloaz-mañ, izelloh euz 8,1 % e-keñver warlene.

Daoust hag-eñ zo muioh a dud o klask labour e Breiz evid na zo e bro-Hall a-bez ? Bez e ranker respont ya. Etre miz meur 1976 ha miz meur 1977, eo bet kresket niver ar goulennerien-labour euz 22,8 % e Breiz, euz 8,8 % hebken e bro-Hall a-bez. E miz meur bepred, e oa 11,04 % deuz ar re a zo heuillet gand an ASSEDIC hag a oa o klask labour e Breiz, pa ne oa nemed 7,8 % e Frañs a-bez.

Petra d'ober da lakad an traou da vond gwelloh ?

Ar pezh a houlenn ar sindikajou - hag ar hostezennou a gleiz - eo ma vije da genta penn roet eul lañs nevez d'an ekonomiezh, hag evid se, hervezo, e ranker rei eur gwelloh gounidegezh d'al labourerien ha d'o familou. Ma vije berraet an amzer-labour, heb koll gounidegezh evid den. Ma vije roet o retred d'ar wazed d'an oad a 60 vloaz, ha d'ar merhed ha 55 bloaz. Ma vije implijet muioh a dud er servijou publig. Ma ne vije morse lisañsiet na skarzet den ebed euz e labour araog beza bet kavet eur plas all dezañ.

Setu ive ar pezh a oa bet goulennet gand trede komision CES Breiz (ar huzul ekonomikel) e penn kenta miz gwengolo e Gwened. Med er CES e-unan, e oa bet muioh a vouezioù a-eneb ar hinnigou-ze evid na oa bet a-du (21 a-eneb, 12 a-du ha 12 all gwenn).

Ar pezh e-neus greet ar gouarnamant, eñ, eo embann, e miz gouere diweza, eun heuillet reolennoù nevez da boulza ar batronez da rei labour da vuioh a dud, ha dreist-oll d'ar re yaouank. Daou seurt reolennoù a zo bet divizet :

- sikour ar batronez d'implijout tud, hag evid se eo ar stad eo a bèo e-pad eun nebeud miziou ar hargou sosial bewech ma vo implijet unan yaouank ousspenn en eun ti.
Bez e hell ar re yaouank ive kaoud kontrajou war 8 miz...

- sikour ar re yaouank da zeski eur vicher, hag evid se e kinniger dezo stajou, hag a vezont pëet da heuilha, war 6 pe 8 miz, en antreprizou pe er skolioù.

Daoust hag-eñ e vo kement-se a-walh evid ma tiskennefe euz a galz niver ar re a zo heb labour ? Diêz eo kredi. Beteg fin ar bloaz, an niver anezo ne rai nemed kreski, sur a-walh. E fin miz gwengolo, eo 2 650 a balsou hag a stajou eo a oa bet kinniget gand ar renerien-antreprizou, hervez ar reolennoù nevez, e departamant an Il-ha-Gwilen, med e Penn-ar-Bed, ne oa bet kinniget neuze nemed eur 1 000 c'hoaz.

Padal, 7 000 a re yaouank eo o-deus kuiteet ar skol abaoe miz even en departamant-mañ. Eur plas a gavo lod, med diêsoh a ze eo d'an antreprizou kemer muioh a dud da labourad ganto, pa n'eus ket kalz a re vraz e Penn-ar-Bed : n'eus nemed 79 hag a zo muioh evid 200 a dud o labourad enno. Ha diêsoh eo d'an uziniou bihan ha d'an artizaned kreski, evid n'eo d'ar re vraz.

Beteg 4 bloaz 'zo, e helle ar Vretoned konta war uziniou « digreizennet », o tond euz a leh all. Bremañ, n'heller ket ken, koulz lavared...

F. BROUDIC

(1) Ne zell an oll sifrou a roer er pennad-mañ nemed ouz Breiz ar 4 departamant. Da houzoud muioh, gweloud kaierou « Octant », embannet gand an INSEE e Roazon.

EMBANNADURIOU EMGLEO BREIZ

Evid studi pe kelenn ar yez :

* **KOMZOM, LENNOM HA SKRIVOM BREZONEG,**
gand J. Tricouze

Diou levrenn : Kenta lodenn - Eil lodenn	pephini :	25	F
Diou bladenn da heul al lodenn genta (KLT)	24 ha	28,50	F
Eur gasetennig e brezoneg Leon, da heul an eil levrenn	40	F	
Evid Bro-Wened : eur gasetennig evid al lodenn genta	30	F	

* **AR BREZONEG DRE RADIO,**
LE BRETON PAR LES ONDES, gand V. Sèité

Daou levr :		17,50	F
Kenta levr, (evid ar re a zo o kregi gand ar studi)		19,50	F
Eil levr (eil bloavezh)		30	F
Eur gasetennig da heul peb levr	pephini :	30	F

* **Al levriou-ze eo a vez implijet gand ar Hentelloù dre lizer-mañ :**

- **Levriou J. Tricouze :** Kentelioù dre Lizer Skol ar Merher, A. Merser, 6, ru Beaumarchais, 29200 Brest

- **Levriou V. Sèité :** Skol dre lizer, V. Sèité, Ti-Carré, 29150 Kastellin

Da veza goulennet en oll stalioù-levriou pe digand :
EMGLEO BREIZ, B.P. 17, - 29266 Brest Cedex
C.C.P. EMGLEO BREIZ, 1649-07 U Rennes

Danvez ar Skrid-diazez Sevenadurel evid Breiz

Setu 'ta m'eo bet votet, d'an 23 a viz gwengolo, ar « Skrid-diazez Sevenadurel », pe Chart kulturel evid Breiz, o kloza peder eurvez a gaoz etre ar Guzulieren-Rannvro, bodet, an taol-mañ e Kemper (« digreizenna » ma ra ar Huzul e vodadegou). Koulz deom rei amañ roll « titlou » ar Chart bet votet :

I. Dirogadur. - I. Ar brezoneg hag e « vruderez ». - II. « Skol-Uhel ar Vro » (Institut Culturel de Bretagne). - III. Ar Hevredigeziou sevenadurel breizeg. - IV. Bureo-Rannvro Teknikel hag Objektivou a genta renk. - V. Kuzul Sevenadurel Breiz ha Bodad-Ren ar Chart.

O¹ heuil an daolennad dre-vraz-se, bez ez eus da deurel evez ouz kement-mañ da heul, dreistoll :

— **Dirogadur.** Dalhet eo bet ouz skrid ar CES, war bouez eur fra-zenn bennag (hag a oa a dalvoudegez koulskoude). Pal ar Chart a zo displeget eno berr-ha-berr, gand diskleria e tie beza sellet ar skridse evel ouz eur hammed war-du meradurez ar Rannvro gand homañ heh-unan.

— § I-A : **Kelell ar brezoneg ha kultur Breiz.** - Skrid komision ar CES a zo bet lakeet en e leh eur skrid all kinniget gand kuzulierien ar PS, - eur skrid ennañ ar memez reolennoù, koulz lavaret (nemed war eur poent pe zaou marteze), evid lakaad kelell ar brezoneg ha kultur Breiz, hogen termenet munutoh ha pish war an dachenn deknik. - Ahendall, savet eo al lodenn-ze euz ar chart e **stumm eur skrid-empleo**, eur goñvafision, **etre ar Stad ha Breiz** ha kinniget en doare-ze da zinatour ministr an Deskadurez ha Sekretour-Stad ar Skoliou-Meur.

A-bouez-braz linennou kenta ar goñvafision p'eo embannet eno e **displeg yez ha kultur Breiz personelezh don** » or bro hag eo dileet rak-se « **annaod o zalvoudegez hag o delzegez** ». Ha, « da hortoz ma vo digemeret dre hent ar Parlamant eur statut-dre-vraz evid yezou ha **kulturliou-rannvro Bro-Hall** », e rofe neuze ar Vinistred « o akord evid m'o-defe ar brezoneg ha sevenadur Breiz eur plas barz ar helennerez o klota gand o zalvoudegez ». Gand-se, e vezo (pe e vefe...) sevenet eur rummad goulennoù kenta o tougen war ar poentou-mañ :

1°) **Kelell Sevenadur Breiz**; - 2°) **Kelell ar brezoneg e kenta kelhiad an Eil derez**; - 3°) **Ar brezoneg da zanvez-studi dilhabet ar Vachelouriez**; - 4°) **Kelell ar brezoneg en Derez kenta**; - 5°) **Stummidgez ar gelennerien**.

Displeget eo, war ziu bajenn hanter, ar reolennoù savet e-sell kas da vad ar pemp poent-se, - hag a zo re Mennadougoulen KB e 1975-1976 (ouz unan anezo eo e

felle da Brezidant ar Republik respont, war a lavare e Ploermeil, pa ginnige sevel eur Chart...).

— § I-B : **Ar radio hag an tele.** - Kinniget e oa bet da gomision KB eur skrid all eged an hini digemeret gand ar CES. Savet e oa, hennez ive, e stumm eur goñvafision etre ar Henta Ministr (karget da deurel evez ouz ar R-TV) ha KB, rener ar gouarnamant o prometi lakaad poueza e zileuridi e Kuzul-mera FR3 evid ma vefe digemeret goulennoù ar Vretoned e-kefler ar skingomz-skinwel. Eun nebeud kemmo a oa er skrid kinniget, diwar-benn an eurvezioù hag ar chadennoù (evid ar mareoù kenta) ha diwar-benn kargou eur Strollad-rannvro da groui evid ren-dre-vraz hag evezia ar R-TV e Breiz. - N'eo ket bet implijet an destenn-ze gand ar dezreveller a-benn ar fin. - Evel m'ennañ, lodenn B ar Chart a verk ar reolennoù da veza embannet dioustu evid kreski ar programou e brezoneg, kroui eur « Chadenn » radio nevez, implij ar Gwenedeg, ha sevel abadennoù evid kelenn or yez hag or hultur. Reolennoù all a zo taktreset evid mareoù diwezatah (digreizenna da vad FR3, kroui eur pevare Chadenn evid ar Rannvroioù).

— § II : « **Skol-Uhel ar Vro** » (ano brezoneg an « Institut Culturel de Bretagne » n'ennañ ket ebarz ar Chart) : ne ra ar skrid digemeret nemed displega e berr gomzou an oberiantizou a hello beza re ar Skol-Uhel, heb komz euz implij ar yalhadoù da gaoud evid he lakaad da vond endro... eur wech savet gand KB.

— § III : **Kevredigeziou sevenadurel breizeg.** - Seiteg linenn nemetken, o rei da houzoù e vo studiet gand Kuzul-Ren ar Chart mennadougouberia ar Hevredigeziou a boagn evid kas war-raog o oberiantizou evid sevenadur or bro. N'eus taolenn ebet stag ouz ar skrid o tiskouez ezommoù diskleriet ar Hevredigeziou.

— § IV : **Bureo-Rannvro Teknikel ha Pallou (objektivou) kenta- renk.** Bez e vo e karg ar Bureo Teknikel ober wardro eun toullad traou a beb seurt da veza implijet

gand ar Hériou hag ar strolladoù kulturel. Mesket eo eun tamm mad ar pennadig berr o tenna d'al labour e-no ar Bureo Teknikel da zeveni a-unan pe evid Bodad-Ren ar Chart. - Evid an Objektivou a genta- renk, meneget eo ar **Greizenn-studi diwar-benn an TI** (Kerazhan, Loktudi) hag eun deg bennag a d' « **Tiez ar Vro** », eur seurt Mirdiou-sevenadur ar hornbroioù (« Eco-Musées »). Da houde, e hello Bodad-ren ar Chart dibab skoazella ive Kreizennou-studi all evel **Skol ar Zonouriez Vreizeg** (mennad ar BAS hini eo), **Kreizenn-Deskadurez ar Zonouriez vreizeg ha kel-tieg** (1), **Kreizennou brezoneg ar vugale yaouank**. Nemed, eno adarre, gwall vesket eo an oberiantizou breizeg-rik gand traou all o tenna, int-i, ouz kargou-dre-vraz ministr ar Zevenadur : levrageoù, dielloù hag all...

— § V : **Kuzul Sevenadurel Breiz ha Bodad-Ren ar Chart.** - Ar Huzul Sevenadurel da groui a vo en e garg rei allou diwar-benn emdroere ar politikerezh kulturel e Breiz, diwar-benn implij ar yalhadoù da veza ingalet gand ar Bodad-Ren, hag ive a-zivoud ar « yalhadoù-Stad II ha III » araog ma vo studiet gand an Asambleou-Rannvro an implij anezo. Izili ar Huzul-ze a vo : **30 den dilennet** (anvet dre votadegou), **28 a zileurid** ar Skoliou-Meur, Skol-Uhel ar Vro, ar Hevredigeziou kulturel, hag all. - Evid **Bodad-Ren ar Chart**, bez e vo ennañ : **Prefet ar Rannvro**, **Rener Breiz** an aferioù sevenadurel, **Rektor an Akademiezh**, **5 dileurid euz KB**, **3 dileurid euz CES** ha **10 dileurid euz ar Huzulioù-departamant** (2 dre zepartamant : 2 euz al Loar-Atlantel eta a vefe...).

(1) Ar Greizenn-ze a vo da staga ouz ar Skol-Sonouriez, eur wech ma vo savet homañ. Da hortoz, ar Greizenn a labourfe da stumma kelennerien ha « kaserien-war-raog » (animatourien) ha da brienti kelennoù-rik ar Skol-da-zond.

Setu aze eun daolenn buan-treset, reiz avad, euz kement a gaver er Skrid-diazez digemeret gand KB. Bez e heller lavared eo bet talvezet eun darn da nebeuta euz ar pez a oa bet aliet gand Emgleo Breiz en eul lizer kaset d'an oll guzulierien : meur a dra hag on-doa goulennet ouz ar re-mañ digemer o-deus kavet plas ebarz ar skrid bet votet. Keuz on-eus koulskoude na vije ket bet spisaet gwelohig ar goulennou o tenna d'ar R-TV. Hag e kav deom eo chomet dispriiz kenañ ar pennadig berr a-zivoud ar Hevredigeziou sevenadurel hag ar skoazell da bourchas dezo. Ahendall, gwall skort eo roll ar « paliou kenta-renk », a oa da venegi enañ krouidigez meur a Greizenn-studi pe oberia, a ra diouer d'an emzao evid sevel en o zao da vad or yez hag or zevenadur : **Kreizenn ar C'hoariva brezoneg, Kreizenn ar Hleved-ha-Gweled, Kreizenn mired ha studial ar Gorn hag ar Han**, ha reou all c'hoaz, - hag a hellim toulla kaoz warno diwezatah, rag ne vo ket dilezet ar mennad-dou-ze.

Dalhet zo bet avad da **venoz ar Huzul Sevenadurel evid Breiz**, eur menoz-skwer e peb keñver, hag a oa bet darbet dezafi beza dilezet...

Votet ar Chart, bremañ, gand KB, **peseurt a deuo da veza ?...** Pe zigemer a ray ar Stad ouz kement lodenn zo ebarz ?... Ha dreist peb tra, daoust hag asanti a raio, a gred deoh, ouz ar renkennad reolennou a gaver en diou lodenn an Titl kenta - frouez kenlabour gwirion hag efeduz izili Kevrennou-studi ar CES ha KB gand stourmerien or Hevredigeziou brezoneg ?

N'emañ ket em zofj ober hirroh goulenn ebarz ar pennad-mañ, a zinan evel unan euz sekretourien Emgleo Breiz.

30.09.77
A. KERAVEL

AN TU-KLEIZ HA VOT AR CHART

Ha din beza bremañ kuzulier-rannvro a-berz Kêz-Vrest ha kement-se evel ezel ar P.S., e karfen lakaad amañ eur ger bennag, ez-personel da heul ar pennadig em-eus savet, evel kensekretour Emgleo Breiz, da ziskleria ar pez a gaver e-barz ar Skrid-diazez votet nevez zo gand Kuzul-Breiz. (1)

Goud a reer n'eo ket bet votet skrid ar Chart gand kuzulierien an Tu-Kleiz; - ar sosialisted o veza chomet heb kemer perz barz ar vot, ar gomunisted heb mond nag a-du, nag a-eneb, ha kuzulier UDB bet diskleriet gantañ beza a-eneb. Ar guzulierien all o-deus lakeet ar chart da veza digemeret, evel m'emañ,

heb diskleria netra koulz lavared, nemed an Ao. Cointat a oa ali gand ar sosialisted e vije bet red anaoud da genta petra raio ar gouarnamant...

Meur a dra em-befe da ziskleria, - amañ hag e kelaouennou all, - diwar-benn an doare m'eo bet votet gamin ha gand va heneiled, goude beza kemeret eur perz gwirion hag a-bouez en aozidigez ar skrid... Gweloh eo ganin gortoz ken na vo bet tremenet skrid ar Chart dirag ar Huzulieu-departamant, e miz here.

Kredi a ra deom startoh-starta e oa dleet kaoud da genta asant ar Stad a-zivoud danvez ar Chart. D'or menoz, n'eo nemed p'o-devo prometet tud ar gouarnamant : a) sina lodenn genta ar Skrid-diazez diwar-benn ar Helenn hag ar Skina brezoneg, - b) p'ea lod reiz ar Stad en dispignou da ober, - n'eo nemed neuze ma vo gallet kredi e gwirionez e fell d'ar Renerien-bremañ skoazella da vad « kulturio Breiz e kement stumm a vez dezo » (da implij doare-komz V.G. d'E.)...

Beteg ma vo bet eur respont digand pennou ar gouarnamant ha kentoh evid diskouez fiziañs enno en araog, e talvezo kalz muioh da Vreiz e talhe kuzulierien an Tu-kleiz da boueza evid ma tiskerfe frêz ar renerien ez asantont da beb tra embannet e skrid Kuzul-Breiz. Ha n'eo ket tra ken nemed profa eun nebeud milionou da gef ar Chart... keid ha ma vo nahet ganto, evel diagent, anaoud gwirio ar Vretoned e-keñver o yez hag o hultur (heb konta ar gwir o-deus da ren o zraou o-unan !).

En eur ober evelse e labour kuzulierien ar gostezenn gleiz en eur hiz efeduz evid Breiz, he yez hag heh amzer-da-zond, hag ive evid esaad labour or Hevredigeziou breizeg.

A.K.

(1) Evel just, pa hell A. Keravel displega amañ e vennoz, e hell tud all hen ober ive. Notenn a-berz rener Brud Nevez.

Berradurioù : CES = Comité Économique et Social; KB = Kuzul-Breiz; R-TV = Radio-Television.
Geriadur. -Skrid-diazez = Chart; raktres, mennad = projet; dezrevellad = rapport; pallou a genta

renk = objectifs prioritaires; - bruderez = diffusion; - bodadren = comité directeur; - meradurez = administration, gestion; - deleregez = dignité; - kenta kelhiad (-studi) = premier cycle (d'étude); - danvez-studi dihabet = option; - dileuriad = délégué (lecteur); - dileuridi; - oberiantizoù = activités; - mirdiou = musées; - emdroerezh = orientation; - tud dilennet = élus; - Kleved-ha-gweled = Audio-visuel.

Ha prenet ho-peus

Lapous-den Penn ar Bed

**renket diwar saozneg J.-M. SYNGE
gand C'HOARIVA BREZONEG PENN-AR-BED**

*Iwerzoniz, a lavare e damallarerien da Synge,
ne oant ket evelse...*

10 lur + 2,75 lur a vizou-kas

C.C.P. P.-M. Mevel 1499-55 Rennes.

En niverenn-mañ :

- eur studiadenn gand A. Merser : perag o-deus c'hoant ar vugale da zeski brezoneg ? perag zo re nebeud a vistri prest d'ober skol vrezoneg ? petra 'reer ha ne reer ket da zeski dezo penaoz kelenn ar yez ?

- eur studiadenn all gand F. Broudig diwar-benn al labour hag an dilabour e Breiz : er vro-mañ, ez eus re nebeud a labour en uziniou, ha re er servijou, hag abaoe 3 bloaz eo kresket kalz an dilabour. Med o cheñj ema Breiz, ha hirio ez eus amañ kement a vicherourien ha ma oa a labourerien-douar e 1968...

- ar « henteliou » e-noa laket Yann-Vari Perrot en e Vuhez ar Zent, e 1911 : peseurt kelennadurez a glaske rener « Feiz ha Breiz » skigna e-mesk an dud...

Au sommaire de ce numéro :

- une étude d'André Mercier sur l'enseignement du breton : pourquoi les enfants veulent-ils l'apprendre ? Pourquoi y-a-t-il trop peu d'instituteurs à l'enseigner ? Comment assure-t-on la formation de ceux qui l'enseignent ?

- une autre étude de F. Broudig sur l'emploi et le chômage en Bretagne : le manque d'emplois industriels, le gonflement des emplois tertiaires, la progression du chômage depuis trois ans. Mais dans une Bretagne en mutation, l'on compte aujourd'hui autant d'ouvriers que d'agriculteurs en 1968...

- des extraits de la « Vie des Saints » que l'abbé J. M. Perrot écrivit en 1911 : les conceptions du fondateur du « Bleun-Brug » en matière de religion, sur les rapports sociaux, etc...